

Program Promocji zdrowia
„W zdrowym ciele zdrowy duch”
w Przedszkolu Nr 35
na lata 2014-2018

Koordynatorzy
Maria Szlenk
Henryka Kurnicka

Wstęp

Przedszkole nr 35 usytuowane jest w północnej dzielnicy Zabrze – Mikulczyce. Mieści się w parterowym, wolno stojącym budynku, który znajduje się w bezpiecznej odległości od ulicy, teren ogrodu jest zabezpieczony płotem. Środowisko dzielnicy jest zróżnicowane, z tym, że przeważa liczba osób z podstawowym i zawodowym wykształceniem, o wysokim stopniu bezrobocia, niskim statusie materialnym.

Do przedszkola uczęszcza 100 dzieci, podzielonych na cztery grupy wiekowe. W przedszkolu zatrudnionych jest sześciu nauczycieli w pełnym wymiarze godzin. Przedszkole zatrudnia również logopedę na 2/20 etatu. Nauczyciele, poza pensum, prowadzą dodatkowe zajęcia rozwijające zainteresowania dzieci: kółko teatralne, plastyczne, badawcze, taneczno- muzyczne.

Przedszkole posiada własną, w pełni wyposażoną kuchnię, w której przygotowywane są wszystkie posiłki dla dzieci. Kuchnia nie korzysta z gotowych półproduktów. Zatrudnienie w kuchni to kucharz na pełnym etacie, pomoc kuchenna zatrudniona na 7/8 etatu oraz intendent. Z wyżywienia korzysta 98 na 100 dzieci. Przedszkolna kuchnia wydaje: 98 obiadów, 94 śniadania i 30 podwieczorków.

Z codziennej praktyki zauważamy, że coraz więcej dzieci w wieku przedszkolnym niechętnie zjada posiłki, ma problemy z gryzieniem i przeżuwaniem, mimo szerokiej dostępności różnorodnej żywności w sklepach niechętnie próbuje nowe potrawy. A nieprawidłowe nawyki żywieniowe to przyczyna zaburzeń odżywiania, która prowadzi do wielu schorzeń tj. otyłości, alergii pokarmowych, cukrzycy czy nawet chorób serca.

Taka sytuacja wynika często z nieprawidłowych przyzwyczajęń, rodzinnych nawyków żywieniowych, niskiej świadomości prozdrowotnej i braku czasu rodziców. Ważne jest więc, aby zwrócić szczególną uwagę na zdrowie fizyczne i psychiczne dzieci, w tym na jakość, różnorodność posiłków i sposób ich spożywania.

Dziecko do prawidłowego rozwoju potrzebuje również środowiska, które umożliwia poznanie otoczenia poprzez ruch, dotyk, smak, wzrok, słuch, węch. Tymczasem często dzieci narażone są na nadmierny hałas pochodzący od stale grającego telewizora. Mają za mało ruchu na świeżym powietrzu, za dużo kontaktu ze światem wirtualnym, a za mało z realnym. Dla wielu rodziców włączenie telewizora jest najprostszą metodą zajęcia czymś dziecka.

Przedszkole nr 35 w Zabrzu jest przedszkolem wspomagającym rodziców we wszechstronnym, indywidualnym rozwoju dziecka, dostosowując metody pracy do jego potrzeb i możliwości, ukierunkowującym rozwój i wczesną edukację na pełne przygotowanie dziecka do podjęcia nauki w szkole. W naszym przedszkolu dziecko, rodzina, przedszkole i świat wzajemnie się szanują, uzupełniają i współgrają, są partnerami, przyjaciółmi, wzajemnymi nauczycielami.

Chcemy podnosić poziom świadomości w zakresie promowania zdrowego trybu życia poprzez zdrowe odżywianie, aktywność ruchową i higienę osobistą. Jest to możliwe dzięki zwiększeniu skuteczności edukacji zdrowotnej dzieci i rodziców. Dlatego postanowiliśmy włączyć się w realizację projektu „Szkoła Promująca Zdrowie”.

Mamy nadzieję, że udział w programie zwiększy integrację społeczności przedszkolnej i spowoduje zmiany zachowań w zakresie zdrowia fizycznego i psychospołecznego.

Wyniki diagnozy

W przedszkolu przeprowadzono diagnozę wstępną, wśród dzieci, rodziców i nauczycieli, która wykazała, że głównym problemem są złe nawyki żywieniowe dzieci oraz prowadzenie niezdrowego trybu życia, bagatelizowanie podstawowych zasad bezpieczeństwa dziecka w domu i na drodze..

W tym celu zostały użyte następujące narzędzia:

- ankieta dla rodziców,
- ankieta dla nauczycieli,
- rozmowy (wywiady z wychowankami),
- obserwacja dzieci.

Analiza ankiet dla rodziców

W badaniach wzięli udział rodzice uczęszczających do przedszkola, którzy wypełniali ankietę dotyczącą działań z zakresu edukacji zdrowotnej w przedszkolu, bezpieczeństwa pobytu, organizacji i stanu wyżywienia w przedszkolu. Większość z ankietowanych uważa, że posiada wiedzę na temat racjonalnego żywienia. Aktywność ruchowa dzieci to przede wszystkim zabawy na placu zabaw, spacer, część dzieci spędza czas raczej biernie siedząc w domu, oglądając telewizję.

W pytaniach otwartych rodzice mieli możliwość do wymienienia szczegółowych opinii o pracy przedszkola. Mogli również podać własne propozycje zmian jakie można by było wprowadzić w pracy przedszkola w zakresie edukacji zdrowotnej i promocji zdrowia.

Rodzice zaproponowali:

- podawanie dzieciom w formie drugiego śniadania owoców, warzyw i naturalnych soków owocowych ;
- zachęcanie dzieci do spożywania owoców, warzyw, zdrowej żywności poprzez prowadzenie przez nauczycieli różnych form zajęć;
- spotkania ze specjalistami w zakresie zdrowia i żywienia (dietetyk, lekarz pediatra, stomatolog),
- udostępnienie dzieciom dostępu do płynów (woda, sok, kompot) zawsze wtedy kiedy poczują pragnienie.

Analiza ankiet dla nauczycieli

W badaniu ankietowym dla nauczycieli wzięło udział sześć osób.

Wszystkie nauczycielki uważają, że w przedszkolu dba się o stan zdrowia dzieci. Dzieci chętnie biorą udział w zabawach ruchowych i ćwiczeniach gimnastycznych. Przedszkolacy chętnie zjadają posiłki przedszkolne, mają możliwość otrzymania „dokładki”. Dzieci w przedszkolu spożywają owoce, warzywa, produkty mleczne, pamiętają o myciu rąk, myją zęby. Szczególną uwagę zwraca się również na bezpieczny pobyt dzieci w przedszkolu. Nauczyciele zauważają również problemy takie jak: bagatelizowanie zasad bezpieczeństwa przez rodziców, nie stosowanie zasad zdrowego żywienia w domu, problemy z higieną codzienną.

Wszystkie nauczycielki uważają, że promocja zdrowia w naszym przedszkolu powinna obejmować następujące treści:

- zdrowe odżywianie się,
- aktywność ruchowa z profilaktyką wad postawy i propagowaniem zdrowego stylu życia,
- bezpieczeństwo w domu i na drodze,
- higiena osobista,

- propagowanie zdrowego odżywiania i stylu życia poprzez min. : zajęcia otwarte, spotkania ze specjalistami, organizację wycieczek dla dzieci i ich opiekunów, udział w konkursach, rozprowadzanie gazetki przedszkolnej z przepisami kulinarnymi, poradami, informacjami.

Nauczyciele biorą udział w licznych szkoleniach, które podnoszą umiejętności zawodowe. Nauczycielki oczekują wsparcia rodziców w podejmowanych przez siebie działaniach.

Wywiad w każdej grupie

Podczas wywiadu z dziećmi wyłoniły się następujące problemy;

- niewłaściwe nawyki żywieniowe w domu,
- zbyt krótki czas pobytu dzieci z rodzicami na świeżym powietrzu,
- brak kontroli rodzica w doborze programów telewizyjnych dla dzieci.

Obserwacja dzieci

Na podstawie obserwacji dzieci w przedszkolu, zauważa się, że:

- dzieci niechętnie próbują nowych potraw w przedszkolu,
- niechętnie jedzą nowe surówki i warzywa na kanapkach,
- zdarza się, że dzieci zapominają, wychodząc z łazienki, o myciu rąk,
- monotonną aktywność ruchową dzieci polegającą przede wszystkim na bieganiu.

Z przeprowadzonych badań i ich analizy wynika, że należy podjąć działania mające na celu zmianę nawyków żywieniowych, poprawę stanu sprawności ruchowej dzieci oraz ich bezpieczeństwa.

Cel główny programu:

Promowanie zdrowego trybu życia poprzez zdrowe odżywianie, aktywność ruchową i higienę osobistą w bezpiecznych warunkach.

Cele szczegółowe:

Poznawanie podstawowych zasad zdrowego odżywiania.

Rozbudzenie zainteresowania własnym zdrowiem.

Kształtowanie nawyków higieniczno – kulturalnych.

Rozwijanie sprawności ruchowej.

Profilaktyka wad postawy.

Kształtowanie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach zagrażających życiu i zdrowiu.

Wdrażanie do aktywnego odpoczynku.

Podstawy prawne:

- ✓ Rozporządzenie MENiS z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U., Nr 4, poz. 17)
- ✓ Rozporządzenie MENiS z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytków w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników ((Dz. U., Nr 89, poz. 730)
- ✓ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach (Dz. U. z dnia 22 stycznia 2003 r.)
- ✓ Statut Przedszkola nr 35 w Zabrzu,
- ✓ Zestaw programów wychowania przedszkolnego realizowanych w Przedszkolu nr 35,
- ✓ Misja i wizja Przedszkola nr 35,
- ✓ Roczny plan pracy przedszkola,
- ✓ Miejski program ekologiczny Miasta Zabrze na lata 2013-2020 „Przez edukację do zrównoważonego rozwoju”.

Moduł I

ZDROWO SIĘ ODŻYWIAMY

Zadania/ treści	Procedury osiągnięcia celów/ Metody	Efekty
I.1. Zdrowe odżywianie.	<p>Cykle zajęć edukacyjnych z zakresu wyrabiania prawidłowych nawyków żywieniowych.</p> <p>Warsztaty z dietetykiem, pediatrą.</p> <p>Opracowanie plansz ze zdrową żywnością- piramida żywnościowa.</p>	<p style="text-align: center;">Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna nawyki zdrowego odżywiania, - wie, że powinno zjadać codziennie świeży owoc, - rozróżnia produkty zdrowe i niezdrowe, - próbuje nowe dania, - wykona prace plastyczne zgodne tematycznie, - śpiewa piosenki, recytuje wiersze.
I.2. Aktywizacja rodziców w zakresie zdrowego odżywiania.	<p>Warsztaty dla rodziców w zakresie zdrowego odżywiania (skład chemiczny gotowej żywności konserwanty, dodatki).</p> <p>Umieszczanie w przepisów w gazetce przedszkolnej promowanie wśród rodziców.</p> <p>Ekologiczny festyn przedszkolny, bal owocowy. Konkurs fotograficzny „Ulubiona potrawa mojego dziecka”.</p>	<p style="text-align: center;">Rodzic:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna nawyki zdrowego odżywiania, - bierze udział w konkursie fotograficznym „Ulubiona potrawa mojego dziecka”, - bierze udział w konkursach organizowanych w trakcie balu, festynu.
I.3. Wzbogacenie przedszkolnego menu.	<p>Wprowadzenie nowych ekologicznych potraw.</p> <p>Zachęcanie do próbowania i zjadania nowych potraw,</p> <p>Umieszczanie w przepisów w gazetce przedszkolnej, promowanie wśród rodziców.</p> <p>Zdrowe śniadania komponowane przez dzieci – rozpoczęcie cyklu śniadań (2 razy w miesiącu) w formie „szwedzkiego stołu”</p>	<p style="text-align: center;">Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przewycięża uprzedzenia do niektórych potraw, próbuje nowe potrawy.

I.4. Przygotowanie przez dzieci zdrowych posiłków	Wykonanie sałatek, kanapek, soków, zapraw na zimę (kompoty, kiszona kapusta itp.)	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia konieczność odpowiedniego przygotowania żywności do spożycia (mycie, gotowanie), - potrafi obierać warzywa i owoce oraz przygotować z nich soki, sałatki, zaprawy na zimę - troszczy się o czystość podczas przygotowywania jedzenia - chętnie próbuje własnoręcznie przygotowane posiłki.
I.5. Organizowanie kąpeków przyrody.	Zakładanie hodowli warzyw i ziół.	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uczestniczy w zajęciach, sieje, sadi, podlewa i pielęgnuje warzywa i rośliny, - zjada wyhodowane warzywa.
I.6. Zasady kulturalnego zachowania się przy stole.	Pogadanki, czytanie książek, wycieczka do restauracji.	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prawidłowo posługuje się sztucami również nożem, - potrafi kulturalnie zachować się przy stole podczas posiłków, - wykonuje czynność dyżurnego (nakrywa do stołu), - korzysta z serwetki, - pamięta o myciu rąk przed posiłkami i po wyjściu z toalety.
I.7. Postawy prozdrowotne	<p>Udział w akcjach: „Mamo, tato wolę wodę”; „5 porcji warzyw, owoców lub soku” (przedszkolak na 5); „Ekologia sposobem na zdrowie”; „Dlaczego warto myć ręce”. Udział w konkursach.</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> - bierze udział w akcjach promujących zdrowie, - bierze udział w konkursach plastycznych i innych.

Moduł II

Aktywność ruchowa z profilaktyką wady postawy

Zadania/ treści	Procedury osiągnięcia celów/ Metody	Efekty
II.1. Ruch to zdrowie.	<p>Cykle zajęć edukacyjnych Uczestnictwo w ćwiczeniach gimnastycznych.</p> <p>Gry i zabawy ruchowe, terenowe. Codzienne przebywanie w ogrodzie przedszkolnym i na spacerach.</p> <p>Zawody sportowe, międzyprzedszkolna spartakiada sportowa</p> <p>Prowadzenie ćwiczeń różnymi metodami, w tym aktywizującymi (Labana, Orffa, Kniessów, Sherborne, opowieści ruchowej).</p>	<p style="text-align: center;">Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uczestniczy w zabawach orientacyjno-porządkowych, bieżnych, na czworakach, rzutu, celowania, toczenia, skoku, podskoku, - poprawnie wykorzystuje przybory do ćwiczeń i zabaw, - łączy ruch z muzyką, rytmem i przyborem, - samodzielnie organizuje gry i zabawy ruchowe, - rozumie pojęcie zmęczenia i konieczności odpoczynku oraz zna jego formy. - potrafi nazywać części swojego ciała. - poznaje zasady rywalizacji.
II.2. Trzymam się prosto.	<p>Wyrobienie u dzieci trwałego nawyku prawidłowej postawy ciała we wszystkich sytuacjach i czynnościach (szczególnie przy stolikach).</p> <p>Ćwiczenia gimnastyczne zgodnie z metodyką.</p>	<p style="text-align: center;">Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> - koryguje postawę ciała podczas stania, siedzenia, - właściwie przygotowuje się do zamierzonej aktywności ruchowej (obuwie, strój), - poprawnie przyjmuje pozycje wyjściowe do ćwiczeń, - przestrzega reguły obowiązujące w grach i zabawach ruchowych,
II.3. Aktywizacja rodziców w zakresie aktywności ruchowej.	<p>Warsztaty dla rodziców („Magiczne kryształki”).</p> <p>Kierowanie rodziców do specjalistów (ortopeda, pediatrą)</p> <p>Zajęcia otwarte dla rodziców z zakresu wychowania zdrowotnego.</p> <p>Górskie Rajdy Przedszkolaków, festyn rodzinny</p>	<p style="text-align: center;">Rodzic:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rodzic kontroluje czas spędzony przez dziecko przed TV i komputerem, - uczestniczy w zabawach wspólnie z dzieckiem, - wspólnie z dzieckiem bierze udział w górskim rajdzie przedszkolaków, festynie, balu, zajęciach otwartych itp.

Moduł III

Bezpieczeństwo w domu, na drodze i w przedszkolu.

Zadania/ treści	Procedury osiągnięcia celów/ Metody	Efekty
<p>III.1. Bezpieczny przedszkolak.</p>	<p>Filmy edukacyjne Cykle zajęć obejmujące wszystkie sfery działalności dziecka (zabawy dydaktyczne, muzyczne, plastyczne, ruchowe, drama, teatryki, matematyczne) Spacery i wycieczki. Pogadanki.</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przestrzega zasad ustalonych dla korzystania ze sprzętu sportowego oraz przyborów, narzędzi, sztuców. - orientuje się w bezpiecznym poruszaniu się po drogach i korzystaniu ze środków transportu. - wie, że można bezpiecznie jeździć na rowerze, rolkach, hulajnodze lub desce, jeśli się ma kask, ochraniacze, a na rowerze ponadto światła i światła odblaskowe, - potrafi prawidłowo przechodzić przez jezdnię w mieście (sygnalizator) i poza miastem (zebra). - wie, że w pobliżu jezdni, ani na chodniku nie można się zagapić, by nie zderzyć się z inną osobą, potknąć, wpaść na coś, zderzyć się, itp. - wie, że zimą z dachów mogą spaść soople, czapy śniegu, - rozpoznaje niektóre znaki drogowe, - wie, że należy poruszać się pod opieką osoby dorosłej, - nie odchodzi samodzielnie od grupy,
<p>III.2. Kontakty z nieznanymi.</p>	<p>Spotkanie z policjantem Cykle zajęć (zabawy dydaktyczne, muzyczne, plastyczne, ruchowe, drama, teatryki). Pogadanki</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna swoje imię, nazwisko, adres zamieszkania, - zachowuje ostrożność wobec nieznanymi, nie udziela im ważnych informacji, - wie, że osoba zagrażająca może być na pozór miła, przyjaźnie wyglądająca, - wie, że należy powiedzieć

		<p>„nie” , a nawet złamać zasady dobrego wychowania w sytuacjach budzących jego niepokój,</p> <ul style="list-style-type: none"> - zwraca uwagę na charakterystyczne elementy wyglądu ludzi, - wie, że nie może wpuszczać do mieszkania nieznajomych. - wie, że nie może wchodzić do samochodu, gdy przejazdkę proponuje nieznajomy, - wie, że nie należy brać cukierków, słodyczy od nieznajomego.
III.3. Pierwsza pomoc.	<p>Oglądanie filmów edukacyjnych dotyczących sytuacji zagrażających życiu</p> <p>Cykle zajęć</p> <p>Spotkanie ze specjalistami policjant, strażak</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna numery alarmowe do straży pożarnej, policji i pogotowia, - będzie wiedziało, że gdy w jego obecności coś niebezpiecznego się stanie powinno natychmiast powiadomić o tym dorosłych i spokojnie, rzeczowo opowiedzieć co się stało, - wie jak ma wykręcić na telefonie numer telefonu 112.
III.4. Bezpieczna podróż samochodem.	<p>Cykle zajęć (zabawy dydaktyczne, muzyczne, plastyczne, ruchowe, drama, teatryki)</p> <p>Spotkanie z policjantem,</p>	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wie, jak bezpiecznie podróżować autem (nie płakać, nie rozpraszać kierowcy podczas jazdy, - wie, że ma obowiązek siedzenia w foteliku samochodowym podczas jazdy, - wie, że trzeba zapinać pasy bezpieczeństwa, <p>Rodzic:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wie, że zgodnie z art. 39 ust. 3 kodeksu drogowego w pojeździe samochodowym wyposażonym w pasy bezpieczeństwa dziecko w wieku do 12 lat, nieprzekraczające 150 cm wzrostu, przewozi się w foteliku ochronnym lub innym urządzeniu do przewożenia dzieci

		odpowiadającym wadze i wzrostowi dziecka oraz właściwym parametrom technicznym.
--	--	---

Moduł IV

HIGIENA

Zadania/ treści	Procedury osiągnięcia celów/ Metody	Efekty
IV.1. Codzienna higiena własna.	Wpajanie dzieciom dbania o czystość Cykle zajęć (zabawy dydaktyczne, muzyczne, plastyczne, ruchowe, drama, teatryki)	Dziecko: - potrafi prawidłowo myć ręce, - potrafi prawidłowo umyć zęby, - potrafi samodzielnie skorzystać z toalety, - potrafi zadbać o swój wygląd(uczesane włosy, zapięte guziki itp.) - nabywa umiejętności posługiwania się chusteczką do nosa,
IV.2. O zdrowie trzeba dbać.	Cykle zajęć (zabawy dydaktyczne, muzyczne, plastyczne, ruchowe, drama, teatryki).	Dziecko: - stosuje działania zapobiegające rozprzestrzenianiu się infekcji, np. zasłania usta, nos podczas kaszlu, kichania - akceptuje potrzebę wietrzenia pomieszczeń, - korzysta z aktywności ruchowej na powietrzu, - dostrzega związek pomiędzy chorobom a leczeniem, akceptuje konieczność leczenia, np. wie, że przyjmowanie lekarstw i zastrzyki są konieczne, - będzie wiedziało, że próby samodzielnego używania lekarstw prowadzą do bardzo groźnych zatruc.
IV.3. Higiena wokół nas.	Cykle zajęć, wycieczki Segregowanie śmieci, Recykling	Dziecko: - potrafi segregować śmieci w przedszkolu, bierze udział w akcjach zbierania baterii,

		<p>korków;</p> <ul style="list-style-type: none"> - oszczędza wodę prawidłowo myjąc ręce i energię – dba o gaszenie światła w łazience, sali zabaw - Zachowuje czystość w miejscach użyteczności publicznej - Wyciera buty, strzepuje oczyszcza ubranie przed wejściem do budynku - Dbą o czystość w sali i w pokoju - sprząta po sobie zabawki - Zachowuje się kulturalnie podczas pobytu na świeżym powietrzu, pozostawia po sobie porządek, nie śmieci, - nie przeszkadza innym w odpoczynku
IV.4. Zdrowy dom- Aktywizowanie rodziców do dbania o higienę.	Pogadanka, zebrania z rodzicami, segregowanie śmieci	<p>Rodzic:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uświadamia sobie, że nieostrożność, bałagan i nadmierna ciekawość dzieci mogą prowadzić do wypadków w domu, - włącza dziecko w pracy porządkowe w domu, odpowiednio do jego możliwości fizycznych, - bierze udział w akcjach charytatywnych, recyklingu - akceptuje i wykonuje badania profilaktyczne oraz szczepienia ochronne dziecka
IV.5. Higiena słuchu i wzroku.	Cykle zajęć Spotkanie ze specjalistami Kontrakt grupowy Warsztaty „Magiczne kryształy”	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> - potrafi dostosować ton głosu do sytuacji - rozumie szkodliwość długiego oglądania telewizji oraz stosowania gier komputerowych,

Ewaluacja podejmowanych działań:

Ewaluacja programu przeprowadzona będzie po pierwszym roku realizacji i po każdym następnym przez zespół do spraw promocji zdrowia. Ewaluacja przeprowadzona będzie na podstawie:

- Ankiety skierowanych do rodziców dzieci przedszkolnych,
- Ankiety skierowanych do nauczycieli,
- Wywiad i obserwacja dzieci przedszkolnych,
- Analiza dokumentacji przedszkola(plan pracy dydaktyczno-wychowawczej, dzienniki zajęć, arkusz kontrolny osiągnięcia pracy nauczyciela),
- Analiza sprawozdań dyrektora

Techniki i narzędzia stosowane w ewaluacji:

- Ankiety dla rodziców
- Ankiety dla nauczycieli
- Obserwacje
- Sprawozdania
- Analizy dokumentacji
- Rozmowy i wywiady.

Bibliografia:

1. Lutze I., Sokołowska M. , Woynarowska –Soldan: Narzędzia do autoewaluacji w szkole promującej zdrowie. W: Edukacja zdrowotna i promocja zdrowia w szkole. Zeszyt 10 i 11.
2. Pytlarczyk J. „W kręgu zabawy”, Program wychowania przedszkolnego.
3. Podczaszy K. „ Szkoła promująca zdrowie”, „ Dyrektor szkoły”6/2002.
4. Stępiak K. „Tworzenie przedszkola promującego zdrowie: od czego zacząć?”, „Monitor Prawny Dyrektora” nr1(109), styczeń 2014
5. Wasilewska J. „Przedszkole promujące zdrowie- z doświadczeń dyrektora”, „Monitor Prawny Dyrektora” nr1(109), styczeń 2014
6. Woynarowska B. (red): Jak tworzymy szkołę promującą zdrowie
7. Woynarowska B., Sokołowska M.: Koncepcja i zasady tworzenia szkoły promującej zdrowie
8. Miejski program ekologiczny Miasta Zabrze na lata 2013-2020 „Przez edukację do zrównoważonego rozwoju”.
9. Zapobieganie wypadkom, przewodnik metodyczny do programu „Podaruj Dzieciom Słońce 2003” dla przedszkoli, opracował Dr Jerzy Marek.
10. Straż Miejska w Zabrzu, „Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży”, Zabrze, dn. 04.03.2004r
11. Pająk T. „Spotkanie z obcym”, Bliżej Przedszkola, Wychowanie i edukacja, nr 3, Marzec 2006